

Левандівський Омелян, Свиноус Іван, Радько Віталій, Сало Інна. Теоретичні підходи до визначення доданої вартості в сільськогосподарських підприємствах: фінансово-обліковий аспект. *Економічний дискурс*. 2021. Випуск 3-4. С. 38-47.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2021-2-4>

УДК 336.226.322-029:631.1
JEL Classification H25, Q13, Q14

Левандівський Омелян

д.е.н., доцент кафедри фінансів

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ, Україна

E-mail: inst@pu.if.ua

ORCID: 0000-0002-5819-8377

Свиноус Іван

д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування

Білоцерківський національний аграрний університет

м. Біла Церква, Україна

E-mail: isvinous@ukr.net

ORCID: 0000-0002-0346-1596

Радько Віталій

д.е.н., доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності

Національний університет біоресурсів і природокористування України

м. Київ, Україна

E-mail: 0000-0002-6740-9527

ORCID: vitradko@ukr.net

Сало Інна

д.е.н., старший науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

м. Київ, Україна

E-mail: inna_salo@ukr.net

ORCID: 0000-0001-6413-1550

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

Анотація

Вступ. Розвиток економічних відносин у агропродовольчих ланцюгах спрямований на інтеграцію, кооперацію, уніфікацію та стандартизацію обліково-податкового процесу в аграрному секторі, що набуває особливої актуальності в сучасних реаліях. Важливою економічною категорією результативності функціонування сільськогосподарських підприємств є додана вартість, формування якої на мікрорівні має базуватися на принципах сучасного рахівництва, закріплених у міжнародних стандартах фінансової звітності, а на макрорівні – на принципах системи національних рахунків (СНР).

Методи. З метою досягнення поставлених завдань використано відповідну систему методів дослідження:

монографічний – при формулюванні мети та висновків дослідження, результати якого знайшли відображення в статті. Метод теоретичного узагальнення досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців використано при здійсненні критичного аналізу існуючих методичних підходів до оцінювання діяльності сільськогосподарських підприємств регіону. При обґрунтуванні заходів щодо удосконалення процесу вивчення результативності діяльності сільськогосподарських підприємств та узагальненні висновків використано загальнонаукові методи пізнання, такі як: діалектичний метод, аналіз та синтез, індукція та дедукція, системний комплексний підхід. При проведенні дослідження результативності функціонування сільськогосподарських підприємств у регіоні додержувалися засад концепції, яка передбачає урахування діяльності усіх ланок виробничого процесу.

Результати. Як свідчать результати проведених досліджень, застосування розглянутих коригувальних пояснюється тим, що звітність не завжди об'єктивно відображає поточний фінансовий стан суб'єкта господарювання і результати його діяльності. Недосконалість методології ведення фінансового обліку, зокрема можливість вільного трактування основних його положень, особливо в Україні, дає можливість менеджменту суб'єктів господарювання істотно спотворювати інформацію про ефективність компанії.

Перспективи. Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на адаптацію моделі ABC-EVA до діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. На нашу думку, її практичне застосування дозволить підвищити відповідальність менеджерів за прийняття управлінських рішень та зменшить кількість конфліктних ситуацій між підрозділами підприємства, оскільки вони націлені на єдину мету – максимізацію вартості бізнесу.

Ключові слова: валова додана вартість, економічна додана вартість, сільськогосподарське підприємство, облік, капіталізація.

Вступ.

В системі національної економіки на аграрний сектор вже багато років покладаються великі надії. Особливо є надія на сільськогосподарські підприємства, які стануть локомотивом розвитку не тільки аграрного сектору, але й всієї економіки країни в теперішніх умовах всесвітньої пандемії (COVID 19). Експорт сільськогосподарської продукції з України зростає з кожним роком, а в умовах пандемії таке зростання лише прискорилося. Натомість експортується переважно сільгосппродукція з низькою доданою вартістю. Водночас вітчизняна сільгосппродукція з високою доданою вартістю витісняється навіть на внутрішньому ринку. В цих умовах важливим є розуміння причин та наслідків зазначеної ситуації.

Розвиток економічних відносин у сільськогосподарських підприємствах спрямований на інтеграцію, кооперацію, уніфікацію та стандартизацію обліково-податкового процесу в аграрному секторі, що набуває особливої актуальності в сучасних реаліях. Важливою економічною категорією результативності функціонування сільськогосподарських підприємств є додана вартість, формування якої на мікрорівні має базуватися на принципах сучасного рахівництва, закріплених у міжнародних стандартах фінансової звітності, а на макрорівні – на принципах системи національних рахунків (СНР).

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Теоретичним і практичним питанням регулювання еквівалентності міжгалузевих відносин в АПК присвячені роботи П. Т. Саблука, В. П. Ситника, О. М. Шпичака та ін. Позиції більшості дослідників збігаються в тому, що забезпечення еквівалентності міжгалузевих відносин має ґрунтуватися на вільному ціноутворенні в поєднанні з державним регулюванням і посиленням антимонопольного контролю за цінами на матеріально-технічні ресурси, енергетичні носії та послуги для товаровиробників. Проте відносно малодослідженим залишається питання визначення конкретних організаційних напрямів регулювання, особливо в частині співвідношення їх цінових і нецінових складових.

Мета.

Основною метою статті є узагальнення існуючих методичних підходів до оцінювання результативності сільськогосподарських підприємств, обґрунтування алгоритму визначення економічної доданої вартості на мікро- та макрорівнях та напрямів удосконалення інформаційного забезпечення аналітичного процесу.

Методологія дослідження.

З метою досягнення поставлених завдань використано відповідну систему методів дослідження: монографічний – при формулюванні мети та висновків дослідження, результати якого знайшли відображення в статті. Метод теоретичного узагальнення зарубіжних та вітчизняних науковців використано при здійсненні критичного аналізу існуючих методичних підходів до оцінювання діяльності сільськогосподарських підприємств регіону. При обґрунтуванні заходів щодо удосконалення процесу вивчення результативності діяльності сільськогосподарських підприємств та узагальненні висновків використано загальнонаукові методи пізнання, такі як: діалектичний метод, аналіз та синтез, індукція та дедукція, системний комплексний підхід. При проведенні дослідження результативності функціонування сільськогосподарських підприємств у регіоні додержувалися засад концепції, яка передбачає урахування діяльності усіх ланок виробничого процесу.

Результати.

Більшість наукових публікацій торкаються лише поверхово питання оцінки економічної доданої вартості в сільському господарстві [1]. Водночас домінують публікації, які розкривають класичні або сучасні європейські підходи щодо методології оцінювання економічної доданої вартості, створеної на окремих сільськогосподарських підприємствах [2]. Низка наукових робіт зосереджені на особливостях формування економічної доданої вартості в умовах вертикальної інтеграції сільськогосподарських підприємств в сфері тваринництва [3]. Також є велика група науковців, які переважно поглиблюють сутність поняття економічної доданої вартості [4]. Крім цього, є значна кількість публікацій, які розкривають світовий та європейський досвід визначення та застосування поняття «економічна додана вартість» [5].

Зарубіжна практика свідчить, що для фінансових менеджерів основним пріоритетом є накопичення капіталу і зростання вартості компанії. Це дає можливість як інвесторам, так і власникам компанії впевнено почувати себе у стратегії розвитку і формуванні доданої вартості. Сільськогосподарські підприємства не є винятком.

Якщо сільськогосподарське підприємство не спроможне проводити зростаючу капіталізацію своєї діяльності, то в умовах ринку його функціонування може бути проблематичним. Сільськогосподарські підприємства у більшості випадків прагнуть задовільнити інтереси інвесторів. Для цього вони змушені забезпечити прибутковість своєї діяльності і показати економічний ефект. Без створення доданої вартості розраховані фінансові показники мають суто економічний зміст і можуть бути використані тільки при аналізі. Вигода в такому випадку може бути і неочікуваною. Таким чином, назріло питання формування та методики проведення розрахунку економічної доданої вартості. Керівництво сільськогосподарських підприємств у співпраці з фінансовими менеджерами, в сьогоdnішніх умовах господарювання, прагнуть якісно управляти як витратами, так і накопиченим капіталом.

В свій час було представлено результати прогнозування цільових показників розвитку сільськогосподарських підприємств України до 2030 р. Вони показали можливе збільшення у 2030 р. доданої вартості з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь до 11255 грн при збільшенні капітальних вкладень до 1990 грн, прямих матеріальних витрат – до 9800 грн та оплати праці – до 985 грн (табл. 1) [6].

Відповідно до фінансової концепції, показник доданої вартості містить у собі величину валового доходу для оплати факторів виробництва, зазначених Дж. Кейнсом: дохід на вкладений капітал – прибуток, який розподіляється власникам, державі, у фонди накопичення і споживання, на амортизацію, у дохід власника землі; у дохід найманих працівників і підприємця, на частину доходу, що передається підприємцем на соціальні потреби, на непрямі податки в складі ринкової ціни [7].

Таблиця 1. Показники діяльності сільськогосподарських підприємств України, на 1 га сільськогосподарських угідь, грн.*

Рік	Обсяг валової доданої вартості (результативний показник)	Фактори впливу		
		капітальні вкладення	прямі матеріальні витрати	оплата праці
2019	8390,45	1448,28	731,38	6601,72
2020	8927,11	1462,07	750,34	6687,93
2021	9096,77	1475,86	769,31	6774,14
2022	9272,47	1547,59	799,14	7077,59
2023	9639,53	1644,14	833,62	7474,14
2024	10072,32	1740,69	868,10	7870,69
2025	10487,92	1773,79	884,66	8143,10
2026	10654,41	1791,03	896,72	8384,48
2027	10752,46	1808,28	908,79	8625,86
2028	10840,80	1865,86	933,28	9006,90
2029	11051,96	1927,93	959,14	9403,45
2030	11255,34	1990,00	985,00	9800,00

*Джерело: [6].

Очевидним є той факт, що в глобальних виробничих ланцюгах національні економіки фактично торгують не товарами та послугами, а доданою вартістю, яка в них включена. Узагальнення наукової літератури дозволило з'ясувати, що перші результати оцінки міжнародної торгівлі доданою вартістю та основні положення методології її статистичного обліку були опубліковані у другій половині 1990-х років, а з 2011 р. міжнародні організації (ЮНКТАД, Євростат, ОЕСР, СOT) розробили онлайн-сервіси з відкритим доступом до баз даних, у яких створювана та спожита у світі додана вартість поділена за країнами та галузями [8].

Згадана методологія ґрунтується на взаємопов'язаних таблицях «Затрати-Випуск» для кожної країни й передбачає використання показників, які характеризують ступінь інтеграції країни у глобальні ланцюги вартості на основі співвідношення власної та імпортованої доданої вартості у валовому експорті й кінцевому попиті. Однак вона не спирається на дані про результати діяльності реальних ланцюгів, а використовує агреговані галузеві показники. Отже, на сьогодні постає необхідність макроекономічного аналізу показника «додана вартість» національного походження в експорті.

Методологічною основою для розрахунку показників доданої вартості, яка створена в межах країни, може стати система обліку міжнародної торгівлі на основі доданої вартості Trade in Value Added – TiVA, що є спільною ініціативою ОЕСР і СOT. Це дозволяє простежити її створення та рух цього показника по країнах і галузяху системі міжнародного поділу праці. Сутність методології обліку міжнародної торгівлі на основі доданої вартості TiVA полягає у створенні глобальних таблиць «Затрати-Випуск» шляхом поєднання національних таблиць «Затрати-Випуск» із потоками двосторонньої торгівлі [9].

Однак, ця база охоплює лише 61 країну світу, на які припадає 95% світового ВВП. Варто наголосити, що зважаючи на актуальність досліджень з вивчення глобальних ланцюгів створення та руху вартості ведеться робота щодо формування подібних баз статистичного аналізу, що дозволить визначити на рівні країни її залучення у процес міжнародного поділу праці, який можна оцінити на основі показника частки проміжного імпорту в експорті, що зазвичай вищий для малих відкритих економік та має тенденцію до росту.

Методологія TiVA постійно удосконалюється, останні зміни у методику розрахунку окремих показників були внесені у 2015 р., відповідно до другої версії даного інструментарію [10]. З урахуванням внесених змін, а також раніше діючої системи показників, можна виділити наступні TiVA індикатори:

1. Індикатори участі країни у глобальних ланцюгах вартості – індикатори поступальної

інтеграції в глобальному ланцюзі (Forward participation), індикатори зворотної інтеграції (Backward participation);

2. Індикатори походження доданої вартості у валовому експорті в кінцевому попті (Value Added in Final Demand);

3. Індикатори вітчизняної доданої вартості в національному експорті.

На величину вартості національного походження в експорті впливає не лише додана вартість галузі, але й також ступінь її інтегрованості з іншими галузями економіки, частка вітчизняних ресурсів, що використовується цією галуззю у проміжному споживанні. Ускладненим є розрахунок складової, що характеризує додану вартість національного походження, відображену в проміжних затратах експортованої продукції.

Очевидно, що частка доданої вартості кожного виду економічної діяльності в експорті вища у разі більшої валової доданої вартості в кожній експортоорієнтованій галузі та чим більше вітчизняних ресурсів використовується у проміжному споживанні. Зазначимо, що на величину цього показника впливають і такі фактори, як зміна цін імпорту сировини й експорту продуктів її переробки та зміна обсягів імпорту сировини й експорту продуктів його переробки.

В сучасних умовах господарювання набуває поширення інтегрована система *ABC (Activity-Based Costing*, тобто аналіз витрат за місцями їх виникнення) – *EVA (economic value added*, або економічна додана вартість). Дана система впливає із двох концепцій *ABC* і *EVA*. Її використання дасть можливість визначити вартість сільськогосподарського підприємства через структуру витрат.

Отже, економічна додана вартість або *EVA* – це показник фінансових результатів. Альтернатива більш традиційному прибутку на акцію. Впродовж останніх років зростає кількість компаній що адаптували *EVA* як вірний засіб вимірювання вартості для акціонерів. Фінансові консультанти Stern Stewart & Co. придумали термін і навіть поставили його під торговою маркою, і вони представили динамічне пояснення свого підходу на веб-сайті компанії [11].

На сьогодні, показник *EVA* використовується більш ніж в 250 лідируючих компаній з відомим ім'ям. Він стає основним при оцінці діяльності компаній. Але у той же час *EVA*, без сумніву, є показником тісно пов'язаним з бухгалтерським обліком. Показник *EVA* – економічна додана вартість, що одержується підприємством за визначений період виробничої діяльності (економічний прибуток), використовується для прийняття рішень, що стосуються питань підвищення ринкової вартості підприємства, впровадження нових технологій та виведення на ринок нових видів товарів чи послуг (тобто, при проведенні інноваційної діяльності) [12].

EVA не є абсолютно новою концепцією. Економістам вже протягом багатьох років була відома концепція залишкового доходу, але лише в останній час бізнес почав переходити від менеджменту прибутків до менеджменту вартості, і показник *EVA* лише полегшив цей процес [13].

На даний час прибуток залишається домінуючим показником у діяльності сільськогосподарського підприємства. Однак, аналітична інформація ґрунтується на обліковій політиці підприємства. Кожне підприємство приймає рішення і декларує свою облікову політику в залежності від специфіки своєї діяльності. Виходячи з цього, на основі прибутковості подальший розвиток підприємства оцінити досить важко. Отже, оцінкою реального річного прибутку в діяльності сільськогосподарських підприємств є показник *EVA*. Його особливість в тому, що він враховує не тільки вартість капіталу, але і вартість власного капіталу підприємства, у тому числі. Цим і відрізняється економічна додана вартість від бухгалтерського прибутку. *EVA* можна корегувати, враховуючи: витрати на дослідження, розробки, амортизацію, оцінку запасів тощо.

Вартість боргового капіталу легко визначити, оскільки вона відображається у фінансовій звітності, як витрати на відсоткові виплати. Проте, вартість власного капіталу, яка фактично є набагато більшою за вартість боргового капіталу, не відображається у фінансовій звітності. Як результат, менеджери часто вважають власний капітал безкоштовним капіталом, хоча насправді він має високу вартість [14].

Власний капітал має свою вартість, оскільки кошти акціонерів могли бути інвестовані у будь-

які інші дохідні активи. Акціонери поступаються можливістю інвестувати кошти в інші активи, коли вони надають капітал фірмі. Дохід, який вони можуть отримати за інвестиціями в будь-якому іншому місці з аналогічним ризиком, і є вартістю власного капіталу. Ця вартість є *альтернативною вартістю*, а не *бухгалтерською вартістю*, проте це ніяк не принижує її реалістичність [15]. До тих пір, поки фінансові менеджери не визначать вартість капіталу, керівництво не знатиме, чи будуть компенсовані всі витрати і чи збільшиться вартість підприємства.

EVA є своєрідним індикатором якості управлінських рішень. Постійна позитивна величина показника *EVA* свідчить про збільшення вартості компанії, тоді як негативна – про її зниження. В основі даних розрахунків закладений принцип перевищення операційного прибутку над вартістю капіталу [16].

Як було зазначено, при розрахунку *EVA* враховуються амортизаційні витрати. Хоча амортизаційні витрати не є грошовими витратами, все одно по суті вони є витратами, а тому вираховуються при визначенні як чистого прибутку, так і показника *EVA*. У наших розрахунках показника *EVA* ми припускаємо, що фактична амортизація основних засобів сільськогосподарських підприємств є еквівалентною бухгалтерському значенню амортизації. Якщо б мали місце розбіжності, то слід зробити відповідні поправки з тим, щоб отримати точніший вимірник *EVA* [17].

Підтримуємо думку авторів, які вважають, що резерви на гарантійні витрати (*warranty provision*) повинні капіталізуватися [18]. Загальна методологія капіталізації передбачає відображення накопичених витрат (тобто поточних і раніше понесених витрат) у складі активів, при цьому поточні витрати повинні капіталізуватися.

На відміну від вітчизняних підприємств, для суб'єктів підприємницької діяльності провідних країн світу характерна наявність у використанні значної кількості засобів виробництва, які придбаються ними на основі договорів лізингу. Відповідно до міжнародних стандартів класифікація лізингової угоди залежить від її змісту, а не форми договору [19]. Якщо всі ризики і переваги, пов'язані з володінням активом, переходять до лізингоодержувача, то це фінансова оренда. У цьому разі підприємство повинно показати у своєму балансі орендовані активи разом із відповідними зобов'язаннями незалежно від факту передачі права власності.

Як свідчить зміст міжнародних стандартів звітності, оренда, яка не є фінансовою, кваліфікується як операційна. Для цілей бухгалтерського обліку платежі за договором операційної оренди розглядаються як витрати поточного періоду й відображаються у звіті про прибутки та збитки протягом всього строку лізингу, а в бухгалтерському балансі показуються тільки передоплати та нарахування [20].

Такий підхід, на думку авторів концепції *EVA* та її прихильників, зменшує величину реально інвестованого капіталу. Майбутні орендні платежі, як зобов'язання компанії, обтяжені відсотками, включаються до складу вкладеного капіталу. Приведена вартість платежів капіталізується, а зазначений відсоток за лізинговими зобов'язаннями формує прибуток.

Вплив на показник *EVA* коригувань, пов'язаних із капіталізацією операційної оренди, незначний. Згідно з дослідженнями науковців, застосування поправок для розрахунку величини *EVA* має сенс тільки для компаній із високим показником доданої ринкової вартості (*MVA – Market Value Added*) і великим обсягом угод по оренді [21]. Тому менеджмент підприємства повинен визначити суттєвість здійснених коригувань і встановити їх вплив на визначення результатів діяльності компанії.

Підстави для капіталізації операційної оренди є, оскільки це забезпечує більш точну, на думку авторів концепції, оцінку заборгованості компанії. Крім того, правильність загальноприйнятого порядку обліку в цій сфері поставлена під сумнів. У даний час Рада з МСФЗ розробляє пропозиції, згідно з якими різниця між фінансовою та операційною орендою буде усунута, а всі права й обов'язки, що виникають за договорами оренди, враховуватимуться на балансах орендарів за справедливою вартістю.

Відстрочені податки є обліковою моделлю, що ґрунтується на тій передумові, що для цілей

фінансової звітності податкові наслідки операцій слід визнавати в тому ж періоді, що й угоди. Проте, сплачуються чи відшкодовуються відповідно до норм, визначених податковим законодавством. Поточні податки за період визначаються, виходячи з оподаткованого прибутку, розрахованого згідно з чинним законодавством, а не на основі бухгалтерського прибутку.

Отже, зв'язок між прибутком до оподаткування, розрахованим за стандартами ведення фінансового обліку, та величиною податку на прибуток буде певною мірою спотворений, оскільки база оподаткування та ставка податку визначаються на основі чинного податкового законодавства. Така ситуація характерна і для суб'єктів господарювання в Україні. Загальноприйнятий підхід полягає в тому, щоб узгодити ці методи.

Необхідно зазначити, що в першій редакції Податкового кодексу України було задекларовано, що для розрахунку бази оподаткування використовуються дані фінансового обліку. Але численні поправки до статей податкового законодавства внесли корективи в методику розрахунку бази сплати податків.

Радою зі стандартів фінансового обліку США розроблено методологію обліку податків на основі різниць між балансовою вартістю активів і зобов'язань та сумою, яку відносять до них для цілей оподаткування. Положення нової американської методики, відомої як підхід «тимчасових різниць» (*temporary differences*), знайшли відображення з невеликими змінами в МСФЗ.

На думку науковців, інвестований капітал має бути скоригований на бухгалтерські показники відкладених податків, загальна сума яких додається до його величини. З метою розрахунку EVA приріст відстрочених податків за розглянутий період збільшує величину прибутку. Статті звітності відновлюють зв'язок між бухгалтерським прибутком і податком, що підлягають сплаті за період, однак не відображають реального руху грошових коштів, а отже, не впливають на економічний капітал.

Висновки і перспективи.

Як свідчать результати проведених досліджень, застосування розглянутих коригувань пояснюється тим, що звітність не завжди об'єктивно відображає поточний фінансовий стан суб'єкта господарювання і результати його діяльності. Недосконалість методології ведення фінансового обліку, зокрема можливість вільного трактування основних його положень, особливо в Україні, дає можливість менеджменту суб'єктів господарювання істотно спотворювати інформацію про ефективність компанії.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на адаптацію моделі ABC-EVA до діяльності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. На нашу думку, її практичне застосування дозволить підвищити відповідальність менеджерів за прийняття управлінських рішень та зменшить кількість конфліктних ситуацій між підрозділами підприємства, оскільки вони націлені на єдину мету – максимізацію вартості бізнесу. Це дасть можливість сільськогосподарським підприємствам мати точніше уявлення про економічну доцільність та ефективність розвитку того чи іншого напрямку виробництва в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Ландіна Т., Бондаренко О. Використання показників EVA і MVA для оцінки ефективності формування структури капіталу промислово-фінансової групи. *Ефективність державного управління*. 2008. Вип. 161/7. С. 414–421.
2. Рудь В. В. Оптимізація доданої вартості для підприємств м'ясопереробної галузі в умовах вертикальної інтеграції. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. «Економічні науки»*. Вип. 11. 2015. С. 55–58.
3. Мороз Ю. Ю. Обліково-інформаційна система моніторингу економічного потенціалу підприємства: монографія. Житомир: ПП «Рута», 2011. 352 с.
4. Михайліцька Н. Я. Застосування показника доданої економічної вартості як критерію приросту ринкової вартості підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19. С. 204–210.

5. Варченко О. М. Зарубіжний досвід диверсифікації діяльності маркетингових кооперативів. *Вісник аграрної науки*. 2012. №1. С. 74–78.
6. Левандівський О. Т. Організаційно-економічні засади інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств в умовах ринкових трансформацій: автореф. дис...-док. екон. наук. Львів, 2021. 38 с.
7. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. Антология экономической классики. Т. 2. Москва. 1993. 970 с.
8. Пономаренко А. Н., Мурадов К. Ю. Новая статистика движения добавленной стоимости в международной торговле. *Экономический журнал ВШЭ*. 2014. №1. С. 43–79.
9. Trade in Value Added (TiVA): value added in gross exports by source country and source industry. URL: <https://www.oecd.org/sti/ind/measuring-trade-in-value-added.htm>. (дата звернення: 22.08.2021).
10. TiVA 2015 indicators definitions. URL: https://www.oecd.org/sti/ind/tiva/TiVA_2015_Indicators_definitions.pdf. (дата звернення: 22.08.2021).
11. Working knowledge. URL: https://hbswk-hbs-edu.translate.google.archive/stem-stewart-eva?x_tr_sl=en&x_tr_tl=uk&x_tr_hl=uk&x_tr_pto=nui.sc. (дата звернення: 22.08.2021).
12. Одрехівський М. В. Когнітивні підходи до побудови моделей інноваційного розвитку соціально-економічних систем. *Міжнародний науковий журнал «Економічна кібернетика»*. 2002. №1-2 (13-14). С. 9–14.
13. Dodd, James L., Shimin, Chen. «Economic Value Added (EVA)», *Arkansas Business and Economic Review* (Winter 1997), pp. 1–8.
14. Єрмоленко Н. Шість кроків до ефективного управління капіталом – круглий стіл. №1-2 (14-15). 2004. С. 19–21.
15. Stewart B. G. The quest for value: a guide for senior managers. New York: Harper Business, 1991. 800 p.
16. Young S. D., O'Byrne S. F. EVA and value based management: a practical guide to implementation. New York: McGraw Hill, 2001. 494 p.
17. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 17 (МСБО 17) «Оренда». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_018. (дата звернення: 22.08.2021).
18. Fabozzi F. J., Grant J. L. Value based metrics: foundations and practice. Hoboken, New Jersey: John Wiley&Sons, 2000. 286 p.
19. Давидов О. І. Проблеми та перспективи застосування показника економічної доданої вартості у вартісно-орієнтованому управлінні підприємствами. *Економічний аналіз*. 2017. №3. Т. 27. 190–198.
20. Сторожук О. В., Панура Ю. В. Податок на прибуток підприємств: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2013. №3. С. 191–196.
21. Stern J. M., Stewart B. G., Chew D. H. The eva financial management system. *Journal of Applied Corporate Finance*. 1995. Summer. P. 32–36.

Статтю отримано: 05.09.2021 / Рецензування 28.10.2021 / Прийнято до друку: 30.12.2021

Omelian Levandivskyi

Dr. Sc. (in Economics), Associate Professor
Department of Finance
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Ivano-Frankivsk, Ukraine

E-mail: inst@pu.if.ua

ORCID: 0000-0002-5819-8377

Ivan Svytnous

Dr. Sc. (in Economics), Professor, Professor
Department of Accounting and Taxation
Bila Tserkva National Agrarian University
Bila Tserkva, Ukraine

E-mail: isvinous@ukr.net

ORCID: 0000-0002-0346-1596

Vitalii Radko

Dr. Sc. (in Economics), Associate Professor
Department of Organization of Business and Exchange Activity
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: 0000-0002-6740-9527

ORCID: vitradko@ukr.net

Inna Salo

Dr. Sc. (in Economics), Senior Scientific Associate
National Research Center «Institute of Agrarian Economics»
Kyiv, Ukraine

E-mail: inna_salo@ukr.net

ORCID: 0000-0001-6413-1550

THEORETICAL APPROACHES TO DETERMINATION OF VALUE ADDED AT AGRICULTURAL ENTERPRISES: FINANCIAL AND ACCOUNTING ASPECT

Abstract

Introduction. The development of economic relations in agri-food chains is aimed at integration, cooperation, unification and standardization of the accounting and tax process in the agricultural sector, which is especially relevant in modern realities. An important economic category of the effectiveness of agricultural enterprises is value added, the formation of which at the micro level should be based on the principles of modern accounting, enshrined in international financial reporting standards, and at the macro level - on the principles of national accounts (SNA).

Methods. An appropriate system of research methods was used in order to achieve the objectives: monographic - in formulating the purpose and conclusions of the study, the results of which are reflected in the article. The method of theoretical generalization of research of foreign and domestic scientists was used in the critical analysis of existing methodological approaches to evaluating the activities of agricultural enterprises in the region. General scientific methods of cognition, such as: dialectical method, analysis and synthesis, induction and deduction, systemic integrated approach, were used to substantiate measures to improve the process of studying the effectiveness of agricultural enterprises and generalize conclusions. The study of the effectiveness of agricultural enterprises in the region followed the principles of the concept, which takes into account the activities of all parts of the production process.

Results. According to the results of the research, the application of the considered adjustments is explained by the fact that the reporting does not always objectively reflect the current financial condition of the entity and the results of its activities. The imperfection of the methodology of financial accounting, in particular the possibility of free interpretation of its main provisions, especially in Ukraine, allows the management of economic entities to significantly distort information about the effectiveness of companies.

Discussion. Further scientific research will focus on adapting the ABC-EVA model to the activities of domestic agricultural enterprises. In our opinion, its practical application will increase the responsibility of managers for management decisions and reduce the number of conflict situations between departments of the enterprise, as they are aimed at a single goal - to maximize business value.

Keywords: gross value added, economic value added, agricultural enterprise, accounting, capitalization.

References

1. Landina, T., & Bondarenko, O. (2008). Vykorystannia pokaznykiv EVA i MVA dlia otsinky efektyvnosti formuvannia struktury kapitalu promyslovo-finansovoi hrupy [Using EVA and MVA indicators to assess the effectiveness of the formation of the capital structure of the industrial and financial group]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia* [Efficiency of Public Administration], 161/7, 414–421. [in Ukr.].
2. Rud, V.V. (2015). Optymizatsiia dodanoi vartosti dlia pidpriemstv miasopererobnoi haluzi v umovakh vertykalnoi interhratsii [Value added optimization for meat processing enterprises in the conditions of vertical integration]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»* [Scientific Bulletin of Kherson State University. «Economic Sciences» Series], 11, 55–58. [in Ukr.].
3. Moroz, Yu.Yu. (2011). *Oblikovo-informatsiina systema monitorynhu ekonomichnoho potentsialu pidpriemstva: monohrafiia* [Accounting and information system of monitoring the economic potential of the enterprise:

monograph]. Zhytomyr: PP «Ruta».

4. Mykhailitska, N.Ya. (2009). Zastosuvannya pokaznyka dodanoi ekonomichnoi vartosti yak kryteriiu pryrostu rynkovoї vartosti pidpriemstva [Using of the indicator of added economic value as a criterion for increasing the market value of the enterprise]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine], 19, 204–210. [in Ukr.].

5. Varchenko, O.M. (2012). Zarubizhnyi dosvid dyversyfikatsii diialnosti marketynhovykh kooperatyviv [Foreign experience in diversifying the activities of marketing cooperatives]. *Visnyk ahramoi nauky* [Bulletin of Agricultural Science], 1, 74–78. [in Ukr.].

6. Levandivskiy, O.T. (2021). *Orhanizatsiino-ekonomichni zasady investytsiinoi diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv v umovakh rynkovykh transformatsii. Unpublished doctoral dissertation.* Lviv.

7. Keynes, Dzh.M. (1993). *Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg. Antologiya ekonomicheskoy klassiki* [General theory of employment, interest and money. Anthology of economic classics]. Moscow.

8. Ponomarenko, A.N., & Muradov K.Yu. (2014). Novaya statistika dvizheniya dobavlennoy stoimosti v mezhdunarodnoy torgovle [New statistics of value added movement in international trade]. *Ekonomicheskyy zhurnal VShE* [HSE Economic Journal], 1, 43–79.

9. Trade in Value Added (TiVA): value added in gross exports by source country and source industry. Retrieved from <https://www.oecd.org/sti/ind/measuring-trade-in-value-added.htm>.

10. TiVA 2015 indicators definitions. Retrieved from https://www.oecd.org/sti/ind/tiva/TIVA_2015_Indicators_Definitions.pdf.

11. Working knowledge. Retrieved from <https://hbswk-hbs-edu.translate.goog/archive/stern-stewart-eva? x tr sl=en& x tr tl=uk& x tr hl=uk& x tr pto=nui.sc>.

12. Odrekhivskiy, M.V. (2002). Kohnityvni pidkhody do pobudovy modelei innovatsiinoho rozvytku sotsialno-ekonomichnykh system [Cognitive approaches to building models of innovative development of socio-economic systems]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Ekonomichna kibernetika»* [International Scientific Journal «Economic Cybernetics»], 1-2 (13-14), 9–14. [in Ukr.].

13. Dodd, James L., Shimin, Chen. (1997). «Economic Value Added (EVA)», *Arkansas Business and Economic Review*, 1–8.

14. Yermolenko, N. (2004). *Shist krokiv do efektyvnoho upravlinnia kapitalom – kruhlyi stil* [Six steps to effective capital management – round table], 1-2 (14-15), 19-21.

15. Stewart, B.G. (1991). *The quest for value: a guide for senior managers.* New York: Harper Business.

16. Young, S.D., & O'Byrne, S.F. (2001). *EVA and value based management: a practical guide to implementation.* New York: McGraw Hill.

17. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 17 (MSBO 17) «Orenda». Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/929_018.

18. Fabozzi, F.J., & Grant, J.L. (2000). *Value based metrics: foundations and practice.* Hoboken, New Jersey: John Wiley&Sons.

19. Davydov, O.I. (2017). Problemy ta perspektyvy zastosuvannya pokaznyka ekonomichnoi dodanoi vartosti u vartisno-orientovanomu upravlinni pidpriemstvamy [Problems and prospects of application of the indicator of economic added value in cost-oriented management of enterprises]. *Ekonomichnyi analiz* [Economic Analysis], 3, 27, 190–198. [in Ukr.].

20. Storozhuk, O.V., & Panura, Yu.V. (2013). Podatok na prybutok pidpriemstv: vitchyzniani ta zarubizhnyi dosvid [Corporate income tax: domestic and foreign experience]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy* [Bulletin of the National University of State Tax Service of Ukraine], 3, 191–196. [in Ukr.].

21. Stern, J.M., Stewart, B.G., Chew, D.H. (1995). The eva financial management system. *Journal of Applied Corporate Finance*, 32–36.

Received: 09.05.2021 / Review 10.28.2021 / Accepted 12.30.2021

